

Pouk na daljavo: nuja, izziv ali naša prihodnost?

dr. Vesna Trančar, profesorica strokovno teoretičnih predmetov, ŠC Ptuj

Ko je COVID-19 zaprl vrtce, šole in fakultete in zahteval učenje na daljavo, so stvari izgledale zapletene. Nenadoma so se bili učenci in učitelji primorani prilagoditi novim zmožnostim posredovanja in usvajanja novega znanja. Mnogi so se z učenjem na daljavo srečali prvič. Kljub začetnemu nelagodju koristi učenja na daljavo vsekakor obstajajo.

V prispevku prikazujem najpogostejše oblike učenja na daljavo; ključna načela, na katera moramo biti pozorni, ko se lotevamo izobraževanja na daljavo; primerjam pouk na daljavo s klasičnim, tradicionalnim modelom učenja in izpostavljam prednosti, ki jih e-učenje ponuja.

Uvod

Pandemija COVID-19 je ostro zaznamovala način življenja in tudi način izobraževanja povsod po svetu. Ker so številne vlade zaradi eksponentnega širjenja COVID-19 izobraževalnim institucijam naročile, naj prenehajo s klasičnim poučevanjem, so morale le-te skoraj čez noč preiti na virtualno poučevanje. Takšen hitri in nujni poseg v izobraževalni sistem postavlja nove pragmatične smernice učiteljem, ravnateljem in državnim uradnikom, ki morajo obvladovati spremembe v izobraževalnem sistemu, hkrati pa se tudi rojevajo neizbežne posledice, ki jih

ta nenadna sprememba prinaša. Ena izmed posledic takega ravnanja se danes kaže v veliki zaskrbljenosti učencev¹, da bodo dolgotrajno prikrajšani za znanja, ki bi jih sicer pridobili v razmerah klasičnega pouka. Gre za tiste učence, ki prehajajo iz osnovne v srednjo šolo ali iz srednje šole na fakulteto, oziroma za tiste, ki že vstopajo na trg dela.

Učenje na daljavo

S pojmom učenje na daljavo razumemo kakršnokoli obliko izobraževanja na daljavo, pri kateri učenec fizično ni prisoten pri pouku (Vir 2, Vir 3).

Pouk na daljavo

¹ Pojem učenci v tem prispevku zaobjema tudi dijake in študente.

Pouk v razredu

Učenje na daljavo je lahko tudi delna oblika kombiniranega učenja, s pomočjo katerega uresničujemo učni načrt (Grant 2015). Tuji viri (Vir 2, Vir 3) navajajo, da ima učenje na daljavo v primerjavi s tradicionalnimi učnimi metodami številne prednosti.

Internet kot najpomembnejši oblikovalec pouka na daljavo zabriše mejo med tem, kar je blizu, in tem, kar je daleč. Zaradi tega pouk na daljavo podira sedanjo paradigmo izobraževanja (Vir 3).

Medtem ko bodo učitelji še naprej sestavni del življenja vsakega učenca, bo sodobna tehnologija premostila fizični prostor med učitelji in učenci. Učenje na daljavo je že kar nekaj let sestavni del programov številnih izobraževalnih ustanov, ki izkoriščajo prednosti tovrstnega prenosa znanja. V času COVID-19 ta način učenja predstavlja rešitev za vse izobraževalne institucije, od osnovnih in srednjih šol, pa vse do fakultet (Vir 3, Mupinga 2010). V nadaljevanju si pogledjmo najpogostejše oblike učenja na daljavo:

- **Videokonference** so pogosto orodje, kjer lahko učenci in učitelji med seboj sodelujejo podobno kot v razredu.
- **Sinhrono učenje** je oblika učenja na daljavo, pri kateri se vsi učenci učijo hkrati, pogosto celo na enem mestu, učitelj pa je na drugem mestu oziroma kraju.

- **Asinhrono učenje** je manj povezana oblika učenja na daljavo. Učenci namesto spletnega pouka v živo dobijo spletne učne naloge z določenim rokom za oddajo. Učenci se samostojno naučijo potrebno vsebino, če želijo, da bodo nalogo znali pravilno rešiti.
- **Spletni tečaji z odprtim urnikom** predstavljajo določeno vrsto asinhrono zaposlitve za učence. Razlika je ta, da učitelj ne določi roka za oddajo naloge. Učenci si sami organizirajo čas in samostojno določijo, kdaj in kako se bodo snov naučili.
- **Spletni tečaji z določenim urnikom** se razlikujejo od prejšnje oblike po tem, da od učenca zahtevajo, da ob točno določenem času obišče določeno spletno mesto in se tečaja udeleži.
- **Računalniško podprto izobraževanje na daljavo** je oblika poučevanja za določen čas in poteka na računalnikih, pametnih telefonih, tablicah, običajno pa tudi v računalniškem laboratoriju.
- **Hibridno učenje** je posebna vrsta kombiniranega učenja, pri katerem so učenci prisotni pri uri pouka na enem mestu, nekateri drugi učenci pa so fizično prisotni na drugem mestu.

V čem se učenje na daljavo razlikuje od tradicionalnega učenja?

Zagotovo je poučevanje v živo odlično. Stik iz oči v oči med učiteljem in učenecem predstavlja visoko

stopnjo obojestranskega sporazumevanja. Čeprav tega vedno ni mogoče izvesti, se zdi, da je tovrstna »živa« povezava vseeno veliko lažja. Izobraževanje na daljavo se od tradicionalnega izobraževanja močno razlikuje. Toda, kaj točno to pomeni? Izobraževanje na daljavo omogoča večjo svobodo, tako za učence kot za učitelje, zahteva pa višjo stopnjo samodiscipline in konstruktivnega načrtovanja (Vir 3).

Časovni razpored

Ker je večina sistemov učenja na daljavo dokaj prilagodljivih, je urnik video predavanj bolj povezan z njegovo vsebino kot pa s samim sistemom. Kljub temu je urnik pomemben dejavnik, ki ga je pri pouku na daljavo treba upoštevati (Vir 3).

Brez vožnje v šolo

Med omenjeno pandemijo je večina ljudi ostala doma. Starši so delali od doma, učenci so se učili

na daljavo. To je koristno ne le iz finančnih razlogov, temveč tudi zaradi prihranka na času. Tako učitelji kot učenci so lahko čas, ki bi ga izgubili z vožnjo v šolo in domov, izkoristili za priprave in učenje (Vir 1).

Učenje po individualnem urniku

Ker je večina sistemov učenja na daljavo v tem pogledu dokaj prilagodljivih, imajo učenci večjo svobodo pri oblikovanju lastnega urnika (Vir 1, Vir 3, Aspiller 2010).

Manj stresno domače okolje

Čeprav učenci pogrešajo obšolske dejavnosti in medsebojno druženje, so mnogi med njimi pod manjšim stresom. Učijo se lahko tam, kjer se počutijo udobno. Le z enim klikom se povežejo do pouka, sošolcev in učiteljev. V času pouka na daljavo lahko učenci lažje izpolnjujejo potrebe po hobijih in drugih opravilih.

Upravljanje s časom

Učenje na daljavo učence pripravi do tega, da se naučijo upravljati s časom in pravilno organizirati šolska opravila. Te veščini sta potrebni v vsakdanjem življenju, saj omogočata vzdrževanje ravnovesja med poklicnim in zasebnim življenjem. Učenci, ki so sicer imeli natrpane urnike, imajo pri pouku na daljavo občutno več časa (Vir 3, Aspillera 2010).

Občutljiva področja pouka na daljavo

Spletne nevarnosti

Pouk na daljavo prinese tudi spletne nevarnosti. Učenci izvajajo dodatne spletne aktivnosti, ki se jih pri tradicionalnem načinu pouka niso lotevali. Omrežno okolje je namreč mesto, kjer se lahko pojavijo številna varnostna tveganja: zlonamerni napadi, vdor hekerjev, prestrezanje informacij, onemogočanje storitev, spreminjanje podatkov in podobno. Omrežna varnost je ena izmed pomembnih varnostnih vprašanj e-učenja (Kerti 2020). Zato je treba učence pri pouku na daljavo opozarjati na varno rabo interneta in ustrezno uporabo programske opreme.

Priprava učencev in učiteljev na pouk na daljavo

V prvi vrsti mora šola zagotoviti, da učenci v času pouka v šoli prejmejo vso potrebno gradivo oz. literaturo. Učitelje je treba »opolnomočiti« s spletnimi orodji, ki omogočajo delitev dela med učitelji in oddelki, z mehanizmi, s katerimi učitelji

ostanejo v stiku za medsebojno podporo, in orodji, ki omogočajo dodatno izobraževanje o tehnologijah učenja.

Različni učenci imajo različne potrebe

Zavedanje, da imajo različni učenci različne potrebe, je izrednega pomena pri izvajanju pouka na daljavo. Pandemija COVID-19 je zmotila življenje vseh učencev, ne samo z vidika ravni in poteka izobraževanja, ampak tudi glede na nivo, ki so ga v izbranih izobraževalnih programih že dosegli. Izpostaviti gre predvsem tiste, ki končujejo določeno fazo izobraževanja in prehajajo v drugo. S tem mislimo na tiste, ki prehajajo iz osnovne v srednjo šolo ali iz srednjega izobraževalnega procesa v terciarni. Prav slednji se soočajo s posebnimi izzivi, saj utečenega šolskega kurikula in ocenjevanja ne morejo izpeljati na običajen način.

Poleg tega se pristopi k učenju na daljavo ne razlikujejo zgolj med primarnim, sekundarnim in terciarnim izobraževanjem. Izpostavljeni so predvsem programi poklicnega in srednje strokovnega ter poklicno-tehniškega izobraževanja. Navsezadnje bodo maturanti prav teh izobraževalnih programov imeli ključno vlogo pri oživljanju gospodarstva. Dijaki srednjih poklicnih in srednjih strokovnih šol namreč del svoje izobraževalne poti preživijo v podjetjih na t. i. praktičnem usposabljanju z delom, študenti višjih strokovnih šol pa se praktično izobražujejo pri bodočih delodajalcih. Vsekakor

je praktično usposabljanje z delom ena izmed pomembnih sestavin omenjenih izobraževalnih programov, saj dajejo nepogrešljiva praktična znanja, izkušnje in kompetence (Vir 3).

Pomiritev učencev in staršev

Vodstvo šol se mora zavedati, da gre za »težke« čase, tako za učence kot tudi za učitelje in starše. Čeprav pristojne institucije na različne načine uvajajo spremembe na področju izobraževanja, bi morale v prvi vrsti delovati pomirjujoče.

Poleg omenjenega je treba poskrbeti tudi za tiste učence, katerih starši ne nudijo zadostne materialne podpore za učenje na daljavo ali pa je domače okolje zaradi motečih razlogov za učenje nenaklonjeno. Podobno velja za primere, kadar se srečujemo z učenci s posebnimi potrebami ali učenci z nizko stopnjo motivacije (Vir 3, Daniel 2015).

Učni načrti

Katere učne načrte naj bi učitelji uporabljali za učenje na daljavo med krizo COVID-19? Praksa v tujini kaže, da se nekateri držijo predpisanega nacionalnega učnega načrta, drugi pa dopuščajo učiteljem široko diskrecijsko pravico pri izbiri učne vsebine (Daniel 2020). Za obogatitev učnega gradiva se lahko učitelji poslužujejo kakovostna gradiva, ki jih ponujajo različna spletna mesta.

Ključna načela pri učenju na daljavo

Pri poučevanju na daljavo se gradi novo znanje, pridobivajo se specifične kompetence, ki jih ni mogoče usvojiti s klasičnim poukom v razredu. Učenje na daljavo ima elemente družbene dejavnosti, kar pomeni, da tako učitelji kot naprednejši učenci podpirajo in motivirajo šibkejša učence. Ključnega pomena so povratne informacije o usvojenem znanju. Učenje na daljavo vključuje povratne informacije o doseženih rezultatih. Podpore nudijo virtualne vaje, forumi, virtualne skupine, on-line podpore, on-line razprave in ocene (Taylor in drugi 2020).

Učitelj lahko v učne aktivnosti vključuje vse učence. Učence spodbuja, usmerja, podpira in jih ohranja »aktivne« z najrazličnejšimi spletnimi orodji. Najlažje učitelj to doseže tako, da zastavi jasne poti in cilje, ki jim učenci sledijo (Halbert et al. 2011). Učitelj pri pouku na daljavo zagotavlja učinkovito pot učenja s tem, da učencem daje občutek za dosežek in napredek (Taylor in drugi 2020).

Zaključek

Pandemija COVID-19 predstavlja velik izziv za vse deležnike izobraževanja. Ker je večino držav v izredno kratkem času dohitelo eksponentno širjenje COVID-19, so imele izobraževalne institucije zelo malo časa za pripravo na pouk na daljavo. Učenje na daljavo ima kar nekaj prednosti, hkrati pa ima še

veliko neizkoriščenega potenciala. Med prednostmi ne gre prezreti prilagodljivosti časa in prostora za učenje, enostavnosti uporabe digitalnih sredstev, samostojnosti pri določanju urnika, produktivne izkoriščenosti časa, ki ga učenci izgubijo z vožnjo v in iz šole, manj stresnega učnega okolja in podobno.

Vsekakor bo kriza COVID-19 pustila tudi na področju izobraževanja trajno sled. Povsod smo jo doživljali kot »motečo« silo, ki ni vplivala samo na zdravje in gospodarstvo, temveč je spremenila tudi način poučevanja, učenja in komuniciranja z učenci. Navsezadnje se je spremenil način dojemanja pomena izobraževanja in sam odnos družbe do vzgojno-izobraževalnih institucij.

Iluzorno bi bilo pričakovati, da nas v prihodnje ne more več nič presenetiti. In tako, kot trdi Senetotnik (2006), »prvi korak je učenje o socialnih silnicah našega življenja, ki določajo smeri vsakdanjih dogodkov, drugi je učenje o procesu učenja, nato pa še o tem, kako nadgrajevati sposobnosti za učenje pri sebi in drugih«, morata učenje in prilagajanje spremembam postati naš vsakdan. Zato lahko v prihodnosti pričakujemo pospešeno preobrazbo tradicionalnega učenja v t. i. odprto učenje. Delovati bo potrebno v smeri optimizacije uporabe razpoložljivih spletnih aplikacij in sistema za upravljanje učenja. Prehrojena pot nam je dala zagon, da ustvarimo kulturo, ki podpira sprejemanje inovativnih praks, hkrati pa dviguje kakovost pouka. Z drugimi besedami, spremeniti je treba, kar je zastarelo, in ohraniti tisto, kar je bilo v času pouka na daljavo izjemno. In prav to, kar je bilo izjemno, mora postati praksa, smernica obvladovanja stresnih situacij in nenadnih sprememb.

Viri in literatura

- Aspillera, M. (2010): What are the potential benefits of online learning? Possible advantages of online learning. Dostopno na <https://www.worldwidelearn.com/education-articles/benefits-of-online-learning.htm>
- Daniel, J. (2020): Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*. Volume 39, Pages 91–96.
- Grant, J. (2015): *Distance learning in medical education*. The Art of Teaching Medical Students. 3rd Edition. New Delhi: Elsevier.
- Kerti, A. [et al.] (2020): E-Learning Security Risks and Countermeasures. *International Journal of Emerging Research and Solutions in ICT*. Dostopno na <https://ersict.org/index.php>
- Mupinga, D. M. (2010): Distance Education in High Schools: Benefits, Challenges, and Suggestions. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*. Dostopno na <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3200/TCHS.78.3.105-109>
- Senetotnik, S. (2006): *Vpeljevanje sprememb v šole – izziv za spodbujevalce sprememb*. V *Vpeljevanje sprememb v šole – konceptualni vidiki*. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana.
- Taylor, D. [et al.] (2020): *Transformation to learning from a distance*. Mededpublish.org. Dostopno na <https://www.mededpublish.org/manuscripts/2999>
- Vir 1: Learn Safe (2020): What Are the Benefits of Distance Learning? Dostopno na <https://learnsafe.com/what-are-the-benefits-of-distance-learning/>
- Vir 2: Skills for employment (2020): TVET Institutions. Dostopno na <https://www.skillsforemployment.org/KSP/en/Sources/TVETInstitutions/index.htm>
- Vir 3: View Sonic (2020): What Is Distance Learning? And Why Is It So Important? Dostopno na <https://www.viewsonic.com/library/education/what-is-distance-learning-and-why-is-it-so-important/>
- Vir 4: Slike: Dostopno na <https://pixabay.com/>